

Зміст

Список таблиць	9
Список рисунків	11
Список авторів	13
Список умовних скорочень	15
Розділ 1 Вступ. Державний капіталізм і китайське економічне диво. Келлі Цай, Баррі Нотон	19
Частина перша ЕВОЛЮЦІЙНА ТРАЕКТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ	
Розділ 2 Державний бізнес і партійно-державне регулювання в сучасній політичній економії Китаю. Маргарет Пірсон	55
Розділ 3 Трансформація державного сектору: SASAC, ринкова економіка та нові національні чемпіони. Баррі Нотон	82
Частина друга РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПРОЦЕСИ	
Розділ 4 Стабільність, управління активами та поступові зміни в реформованій економіці Китаю. Даг Гатрі, Чжисін Сяо, Цзуньмін Ван	121

<i>Розділ 5</i>	Поява та еволюція китайських бізнес-груп: чи формуються пірамідальні групи? <i>Ділан Сазерленд, Лутао Нін</i>	155
<i>Розділ 6</i>	Конкуренція та модернізація в китайській промисловості. <i>Лорен Брандт, Ерік Тун</i>	222
Частина третя		
ЗАГАЛЬНА КАРТИНА: ІСТОРИЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА СИСТЕМНІ ПЕРСПЕКТИВИ		
<i>Розділ 7</i>	Пояснення динаміки змін: трансформація та еволюція державної економіки Китаю через війну, революції та мир у 1928–2008 роках. <i>Морріс Бянь</i>	289
<i>Розділ 8</i>	Еволюція держави загального добробуту в умовах державного капіталізму в Китаї. <i>Марк Фрейзер</i>	319
<i>Розділ 9</i>	Чи дотримувався Китай східноазійської моделі розвитку? <i>Андреа Болто, Марія Вебер</i>	342
<i>Подяки</i>		374
<i>Бібліографія</i>		378

Список авторів

АНДРЕА БОЛТО — почесна співробітниця коледжу Магдалини Оксфордського університету, Велика Британія.

ЛОРЕН БРАНД — професор економіки Університету Торонто, Торонто, Онтаріо, Канада.

МОРРИС БЯНЬ — завідувач кафедри та професор історії Обернського університету, Оберн, Алабама, США.

ЦЗЮНЬМІН ВАН — викладач соціології Університету Мемфіса, Мемфіс, Теннессі, США.

МАРІЯ ВЕБЕР — колишня професорка міжнародних відносин і порівняльної політики в Університеті Бокконі в Мілані та очільниця досліджень Азії в Інституті міжнародних політичних досліджень (IIPS). З 2004 по 2006 рік — директорка Італійського інституту культури в Пекіні.

ДАГ ГАТРИ — головний директор Apple Inc. і член факультетської ради в Університеті Apple, Шанхай, Китай.

ЛУТАО НІН — викладач міжнародного бізнесу в Даремському університеті, Велика Британія.

БАРРІ НОТОН — професор китайської економіки та завідувач кафедри міжнародних відносин Китаю Вищої школи міжнародних відносин і тихоокеанських досліджень імені Лок Кван Со Каліфорнійського університету в Сан-Дієго, Каліфорнія, США.

- МАРГАРЕТ ПІРСОН — професорка управління та політики в Університеті Меріленду, Коледж-Парк, Меріленд, США.
- ДІЛАН САЗЕРЛЕНД — викладач і директор магістерської програми Школи сучасних китайських досліджень Ноттінгемського університету, Велика Британія.
- ЧЖИСІН СЯО — асоційований професор менеджменту в Китайсько-Європейській міжнародній школі бізнесу.
- ЕРІК ТУН — асоційований професор китайських бізнес-досліджень імені Пітера Мура у Школі бізнесу Саїд Оксфордського університету, Велика Британія.
- КЕЛЛІ ЦАЙ — керівниця відділу та професорка соціальних наук у Гонконзькому університеті науки та технологій, Кліар-Вотер-Бей, Гонконг; професорка політології в Університеті Джонса Гопкінса, Балтимор, Меріленд, США.
- МАРК ФРЕЙЗЕР — професор політики та науковий співдиректор Інституту Індії та Китаю в Новій школі соціальних досліджень, Нью-Йорк, Нью-Йорк, США.

Вступ. Державний капіталізм і китайське економічне диво

Келлі Цай, Баррі Нотон

Сьогодні водій, який їде по другій або третій кільцевій дорозі центром Пекіна, проїжджає повз десятки блискучих сучасних веж заввишки у двадцять-тридцять поверхів. Найперші з них, побудовані в 1980-х і 1990-х роках, були міжнародними готелями та офісами іноземних компаній. Однак з 2000 року більшість престижних проєктів і скляних веж на внутрішніх кільцевих дорогах будували китайські державні корпорації. Вони стоять, як вали могутньої сучасної фортеці, як залишки стін стародавнього міста. На сході це переважно промислові компанії, а на заході — фінансові. На східно-му боці, під час заходу сонця, крізь багатопверховий скляний атриум, що з'єднує дві половини будівлі Китайської національної нафтової корпорації, на баскетбольному майданчику горішнього поверху можна побачити її працівників — вони, здається, грають просто у повітрі. Проте ніщо не може зрівнятися з вежами Центрального телебачення Китаю, які додають місту нотки брутальної елегантності. Ці будівлі є беззаперечним свідченням того, що державне підприємництво в китайській економічній моделі триває і навіть зростає. Зовнішній вигляд Пекіна дедалі більше демонструє конфігурацію економічної влади Китаю, наголошуючи на економічній вазі та сучасності країни.

Важливість державного бізнесу в економіці, яка переважно є ринковою, неминуче викликає питання про природу китайської системи. Які з них, з усього глобального спектра політичних та економічних моделей, найбільше стосуються майбутнього Китаю? Чи йде Китай по стопах своїх східноазійських сусідів? Чи є соціалістична риторика лише фасадом реальності, більш схожої на олігархічний капіталізм, притаманний деяким іншим постсоціалістичним країнам? Чи існують підстави для надій, що їх плакають китайські «нові ліві» інтелектуали, про «капіталізм з людським обличчям», сформований державою на основі соціалістичних цінностей та інститутів? Перш ніж почати розглядати ці важливі питання, нам потрібно краще зрозуміти поточну конфігурацію уряду та бізнесу в Китаї. Ця книжка базується на припущенні про те, що після майже 50 років постійних змін як у маоїстському, так і в реформістському Китаї сформувалася досить стабільна та взаємопідсилююча система політичних та економічних інститутів. Звичайно, не можна припускати сталість економічних досягнень Китаю в умовах державного капіталізму. Однак сьогоднішня конфігурація була достатньо послідовною від початку 2000-х, щоб можна було спробувати провести попередню оцінку деяких ключових аспектів системи.

Ця книжка присвячена піднесенню та перебудові китайських державних підприємств. Державні підприємства завжди відігравали важливу роль у Китайській Народній Республіці, але приблизно з 2004 року був взятий курс на послідовну підтримку сильного та міцного державного сектору в довгостроковій перспективі. Ми умовно називаємо цю систему «державним капіталізмом». Жоден термін не є ідеальним, але «державний капіталізм» відображає поєднання переважно ринкової економіки Китаю, ринків капіталу, що розвиваються, і великих та поважних державних корпорацій. Крім того, «державний капіталізм» має націоналістичну конотацію, яка, на нашу думку, є доречною в поточному політичному середовищі Китаю. Позиція китайського державного капіталізму в спектрі можливих політико-економічних систем обговорюється далі в цьому вступі. Книжка підтримує міждисциплінарну перспективу, поєднуючи історію,

економіку, політику та соціологію. Головний контекст — «диво» економічного зростання Китаю, яке відбулося після 1978 року. Наше всеосяжне аналітичне завдання — з'ясувати зміст і наслідки державного капіталізму в сучасній політекономії Китаю.

1. Еволюційна траєкторія державного сектору

До недавнього часу державні підприємства в Китаї розглядалися насамперед як економічний тягар: як реформувати цих неефективних динозаврів? Як фінансова система може протистояти їхнім проблемним заборгованостям? У цій книжці, навпаки, державні підприємства розглядаються як тривала функція китайської економіки, чиї інтереси, еволюція та вплив заслуговують на аналіз як на мікро-, так і на макрорівні. Після 2003 року становище та роль державних фірм стабілізувалися, і, що важливо, їхня прибутковість різко зросла. Контроль центрального уряду було раціоналізовано для найбільших і найважливіших державних фірм, тоді як менші державні компанії продовжили «реструктуризацію» шляхом комерціалізації, а для багатьох — і прямої приватизації. Сьогодні розуміння державного підприємництва є важливим для тлумачення практично кожного аспекту економіки та політики Китаю.

Важливість державних підприємств у Китаї не є загально-визнаною. Багато людей вважають за краще ставитися до державних фірм так, ніби вони вже стали переважно незалежними комерційними організаціями, що не відрізняються від орієнтованих на прибуток фірм у капіталістичній економіці*. Для деяких цілей це може бути прийнятним. Однак для розуміння визначальних рис політичної економії Китаю це зовсім не так. Китай не здійснює цілеспрямованого переходу від державного соціалізму до ринкового капіталізму. Натомість Китай епохи реформ розвинув особливу форму державного капіталізму, в якому

* Звернімося, наприклад, до Sull (2005), який обговорює випадки як з державного, так і з приватного бізнесу, але ніколи не згадує потенційні відмінності між цими двома класами.